

บันทึกชุด " [เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง](#) " ๒๖ ตอน ชุดนี้ ตีความจากหนังสือ Transformative Learning in Practice : Insight from Community, Workplace, and Higher Education เขียนโดย Jack [Mezirow](#) , Edward W. Taylor and Associates ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2009

ตอนที่ ๑๐ นี้ ได้จากการตีความบทที่ 9 Promoting Dialogic Teaching Among Higher Education Faculty in South Africa เขียนโดย Sarah Gravett (ศาสตราจารย์สาขาอุดมศึกษาและการศึกษาผู้ใหญ่ และคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยโจฮันเนสเบิร์ก อัฟริกาใต้) และ Nadine Peterson (Senior Lecturer, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยโจฮันเนสเบิร์ก อัฟริกาใต้)

สรุปได้ว่า การสอนที่ถูกต้องไม่ใช่โดยการถ่ายทอดความรู้สำเร็จรูป แต่เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้ผู้เรียนร่วมกันสร้างความรู้ขึ้นเอง โดยการทำความเข้าใจทฤษฎีฝึกปฏิบัติ แล้วนำมาใคร่ครวญไตร่ตรอง ร่วมกัน

บทนี้เป็นเรื่องราวของรายวิชา กระบวนการสอน แก่นักศึกษาผู้ใหญ่ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก ๑๕ คน เป็นครู/บุคลากรทางการศึกษา กลุ่มที่สอง ๒๕๐ คน เป็นพยาบาล ทั้งสองกลุ่มมีเป้าหมาย จบออกไปเป็น ครู/ผู้สอน ทั้งสองกลุ่มมีทั้งคนขาว และคนผิวสี ซึ่งเป็นลักษณะของประชากรในประเทศอัฟริกาใต้

เป้าหมายของรายวิชา ก็เพื่อเปลี่ยนความเชื่อและพฤติกรรมของคนเป็นครู จากเน้นสอนแบบถ่ายทอด ความรู้ ไปสู่การสอนแบบ "เน้นการเรียนรู้" (learning-centred) คือให้นักศึกษาเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เน้นที่กระบวนการ [सानเสวนา](#) ([dialogue](#)) ในกลุ่มผู้เรียน และร่วมกับครู

เราต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ลึกและถาวร (transformation) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่ตื้น และชั่วคราว

เขานิยาม "การสอนแบบसानเสวนา" (dialogic teaching) ว่าหมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนและผู้สอน มีปฏิสัมพันธ์เชิงสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อการเรียนรู้ ผ่านการค้นหา การคิด การตั้งคำถาม และการให้เหตุผล ร่วมกัน ภายใต้บรรยากาศที่เคารพต่อกัน ตอบแทนกัน เน้นที่การเรียนรู้ โดยไม่มีฝ่ายใดกุมอำนาจเหนือ

แต่กระบวนการसानเสวนาในรายวิชาไม่ได้เป็นไปตามอิสระ มีการกำหนดขั้นตอน เป็น "การทำงานเพื่อเรียนรู้" (learning task) รวม ๔ ขั้นตอน ที่ต่อเนื่องกัน ผมจึงเรียกวิธีการเรียนรู้ที่เขาใช้ว่า Task-Based Learning

กิจกรรมในแต่ละ "ชิ้นงานเพื่อการเรียนรู้" ประกอบด้วย การตั้งคำถาม การให้คำตอบ การวิจารณ์ การไตร่ตรองสะท้อนคิด และการสร้างแนวความคิด เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ร่วมกันโดยผู้เรียน และผู้สอน

ผู้สอนอำนวยความสะดวกรายวิชา อย่างเป็นประชาธิปไตย ร่วมกับผู้เรียน ดำเนินการเรียนการสอนอย่าง มีโครงสร้าง และในขณะเดียวกันก็เปิดกว้างต่อการมีบทบาทของผู้เรียน ทำให้กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เปิดเผยต่อกันภายในกลุ่มของผู้เรียนและผู้สอน ไม่เป็นความลับเฉพาะบุคคล สภาฯเช่นนี้ ทำให้การเรียนรู้ทรงพลัง และผ่านการตรวจสอบโดยเพื่อนและผู้สอน ก่อนที่จะซึมซับเข้าไปในตน

กระบวนการของรายวิชา เน้นให้ผู้เรียนผ่านประสบการณ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ๗ ขั้นตอน คือ

- กิจกรรมกระซอกใจ เพื่อให้ตั้งข้อสงสัยต่อความเหมาะสม ถูกต้อง ของแนวคิดเดิม วิธีปฏิบัติเดิม
- ทำความเข้าใจแนวคิดเดิม วิธีการเดิม ที่เชื่อหรือใช้กันอยู่
- ตั้งคำถาม เพื่อตรวจสอบแนวคิดเดิม วิธีการเดิม ว่ามีที่มาอย่างไร ก่อผลอย่างไร
- สานเสวนา หาทางเลือกใหม่
- สร้างแนวทางใหม่
- ปฏิบัติตามแนวทางใหม่
- สร้างสมรรถนะ และความมั่นใจในการปฏิบัติตามแนวทางใหม่

นั่นคือรายวิชามุ่งสร้าง "พื้นที่เพื่อการเปลี่ยนแปลง" (transformative space) ของผู้เรียน ในฐานะนักศึกษา เป็นพื้นที่ที่เกิดความไม่สมดุล และนำไปสู่มิติใหม่ของสิ่งที่เรียกว่า การทำหน้าที่ครู/ผู้สอน

สู่การสอนแบบसानเสวนา

เป้าหมายของรายวิชานี้มีสองชั้น คือเรียนรู้หลักวิชาว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ (content) และเรียนรู้วิธีจัดการเรียนรู้ (pedagogy)

ใช้ชิ้นงานเป็นเครื่องมือของการเรียนการสอน

เครื่องมือของการเรียนการสอนในรายวิชานี้คือ "ชิ้นงานเพื่อการเรียนรู้" (learning task) เป็นเอกสารชุดคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนทำเป็นรายคนหรือเป็นทีมเล็กๆ งานที่ให้ทำเริ่มจากง่ายไปยาก และมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น

รายวิชา กระบวนการสอน

รายวิชาการสอน (teaching methodology) ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑

เป็นขั้นตอนช่วยให้ผู้เรียนทบทวน และอธิบายความรู้เดิมของตนเกี่ยวกับ การสอน ความรู้ และการเรียนรู้ รวมทั้งที่มาของความรู้เดิมนี เริ่มจากการให้ชิ้นงาน ๓ ชิ้นคือ (๑) ความเชื่อส่วนตัว เรื่องการเรียนรู้ (๒) ความเชื่อส่วนตัวเรื่องความรู้ (๓) ความเชื่อส่วนตัวเรื่องการสอน

ตัวอย่างชิ้นงาน ความเชื่อส่วนตัวเรื่องการเรียนรู้ : ใช้เวลา ๑๐ นาที และเปลี่ยนกับคู่เรียนรู้ในเรื่อง (๑) ความเข้าใจของคุณในด้านหลักการของ "การเรียนรู้" และรู้ได้อย่างไรว่าคุณได้เรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (๒) คุณได้ความเข้าใจนี้มาอย่างไร (๓) บอกกระบวนการที่คุณใช้ในการเรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

หลัง ๑๐ นาที ให้บางกลุ่มนำเสนอ "ผลงาน" ของตน ตั้งคำถาม ชี้ความแตกต่าง และตั้งสมมติฐาน ทั้งหมดนี้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ชิ้นงานของตน เป็น "กิจกรรมกระชากใจ" ให้ผู้เรียนฉุกละหุกคิดว่าตนปฏิบัติมานั้นอาจไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด

ขั้นตอนที่ ๒

เป็นขั้นตอนทำความเข้าใจ และเข้าใจ "การสอนแบบसानเสวนา" โดยการทำ "ชิ้นงาน" จำนวนหนึ่ง

ตัวอย่างของชิ้นงาน ใช้ "มุมมองแบบสร้างความรู้เพื่อการเรียนรู้" ในการสอน : (๑) ฟังการนำเสนอเรื่อง การเรียนรู้โดยการสร้างความรู้ (constructivist) (๒) หลังจากฟัง แต่ละคนเขียนหัวใจของหลักการนี้ และแลกเปลี่ยนกันในทีมเรียนรู้ จะให้บางกลุ่มนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนในชั้นเรียนใหญ่ (๓) ค่อยกันในกลุ่มทีมงานว่าการนำเสนอในข้อ ๑ กระตุกความคิดเกี่ยวกับการสอนของตนอย่างไรบ้าง จะมีการนำเสนอของบางกลุ่มต่อชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ ๓

เป็นการเรียนรู้แง่มุมต่างๆ ของ "การสอนแบบसानเสวนา" สำหรับให้นำไปปฏิบัติได้ โดยการทำชิ้นงานจำนวนหนึ่ง รวมทั้งชิ้นงานฝึกปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๔

ผู้เรียนออกแบบ และประยุกต์ การสอนแบบसानเสวนา ทั้งในชั้นเรียน และในพื้นที่การเรียนรู้แบบอื่น โดยการทำชิ้นงาน เป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะใหม่ และเพื่อให้เกิดความมั่นใจ หลังจากปฏิบัติการณ์การไตร่ตรองสะท้อนคิดร่วมกัน

ไตร่ตรองสะท้อนคิด

ผู้เรียนจะใช้วิธีเรียนรู้ใหม่ ต่อเมื่อเขาอยู่ที่ชายขอบของพื้นที่สบายใจ (the edge of comfort zone) คือถูกสถานการณ์บังคับให้ต้องเปลี่ยน ในรายวิชา อาจารย์ผู้สอนจึงใช้ยุทธวิธีให้นักศึกษาเข้าไปอยู่ที่ชายขอบนั้น โดยต้องระมัดระวังให้มีความพอดี อย่างสร้างแรงกดดันมากเกินไป จนผู้เรียนก่อแรงต้าน เพื่อปกป้องตนเอง

เป้าหมายที่แท้จริงคือ เพื่อสร้างปฏิบัติการใหม่ คือให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากสอนแบบถ่ายทอดความรู้ มาเป็นสอนแบบ active learning โดยใช้การसानเสวนา เครื่องมือสร้างการเปลี่ยนแปลงคือการเรียนรู้ ทฤษฎี - ปฏิบัติ - ไตร่ตรองสะท้อนคิด

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ในบางครั้งทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าถูกขู่ หรือทำให้กลัว อาจารย์จึงต้อง สร้างบรรยากาศ หรือพื้นที่แห่งความปลอดภัย ให้แก่นักศึกษา

แฟ้มบันทึกการเรียนรู้ (learning portfolio) ช่วยให้นักศึกษามีวินัยต่อการเรียนรู้ ทำงานสม่ำเสมอ อาจารย์จึงควรขอมาดูเป็นระยะๆ เพื่อเป็นตัวกระตุ้น

ชิ้นงานเพื่อการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้แบบसानเสวนา เพราะเป็นตัวเชื่อมระหว่าง ทฤษฎี - ปฏิบัติ - ไตร่ตรองสะท้อนคิด

วิจารณ์ พานิช

๒ ม.ค. ๕๘

เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : ๑๐. เรียนโดยसानเสวนา

เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

วันพฤหัสบดีที่ 21 พฤษภาคม 2015 เวลา 00:00 น. - แก้ไขล่าสุด วันพฤหัสบดีที่ 21 พฤษภาคม 2015 เวลา 21:49 น.
